

УДК 811.111'367.4

І. М. Калиновська – кандидат філологічних наук, доцент кафедри практики англійської мови Волинського національного університету імені Лесі Українки;
М. М. Процик – викладач англійської мови Новороздільського політехнічного коледжу

Типологічні аспекти позитивно-емотивних іменників сучасної англійської мови

Роботу виконано на кафедрі практики англійської мови ВНУ ім. Лесі Українки

Класифікація емоцій вимагає врахування багатьох факторів, адже емоція – це складний феномен, який включає у себе нейрофізіологічний, експресивний та чуттєвий компоненти. У статті йдеться про типологічні аспекти іменників на позначення позитивних емоцій у сучасній англійській мові.

Ключові слова: емоція, класифікація, типологічний аспект, позитивно-емотивний іменник.

Калиновская И. Н., Процик М. М. Типологические аспекты положительно-эмоциональных существительных современного английского языка. Классификация эмоций требует учитывания многих факторов, поскольку эмоция – это сложный феномен, который состоит из нейрофизиологического, экспрессивного и чувственного компонентов. Статья посвящена типологическим аспектам существительных, обозначающих положительные эмоции современного английского языка.

Ключевые слова: эмоция, классификация, типологический аспект, положительно-эмоциональное существительное.

Kalynovska I. M., Protsyk M. M. Typological Aspects of Nouns Denoting Positive Emotions in Modern English. Classifying emotions demands taking into account many factors, because emotion is a complicated phenomenon containing neurophysiological, expressive and sensual components. The article deals with typological aspects of nouns denoting positive emotions in Modern English.

Key words: emotion, classification, typological aspect, noun denoting positive emotion.

Постановка наукової проблеми та її значення. Емоційна система відіграє важливу роль у процесі функціонування особистості та її соціальної взаємодії. Від того, як розуміють ті чи інші явища, життєві ситуації, події, залежить характер емоцій, які є особливою формою пізнання людиною життєвих явищ, своєрідним відображенням об'єктивної дійсності тощо. У цьому аспекті тема нашого дослідження видається **актуальною** й перспективною, адже класифікація емоцій вимагає врахування багатьох факторів, оскільки емоція – це складний феномен, який включає у себе нейрофізіологічний, експресивний та чуттєвий компоненти. **Мета** нашого дослідження – розглянути типологічні аспекти іменників на позначення позитивних емоцій у сучасній англійській мові.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Наукові дослідження довели існування емоційної системи, в якій окремі елементи взаємопов'язані динамічними й відносно стабільними відношеннями [8; 14; 15; 16]. Системність виявляється у їхній ієрархічній організації, наприклад: *тривога* може змінюватися *переляком* і переходити в *жах*. Іншим показником системності емоцій є полярність між деякими їхніми парами: *радість* – *сум*, *інтерес* – *відраза*. Проте емоції, які протиставляються одна одній, часто бувають взаємопов'язаними, й одна може спричинятися іншою. “Ієрархічні зв'язки проявляються у тому, що певні системні відношення можуть виникати й між іншими емоціями: так, *інтерес* може змінюватися *страхом*, *зневага* – переходити у *радість* і *збудження* тощо” [12, 25].

Про системність у сфері емоцій свідчить також наявність різноманітних класифікацій [1; 6; 7; 11]. Емоції є об'єктом дослідження широкого кола наук: психології, фізіології, соціології, філософії, медицини та ін. Є чимало теорій, які пояснюють сутність емоцій (біологічна теорія емоцій П. К. Анохіна, інформаційна теорія емоцій П. В. Симонова, активаційна теорія емоцій Д. Ліндслі, теорія диференційних емоцій К. Е. Ізарда тощо), проте поняття емоції на сьогодні ще чітко не визначено, а різні підходи до їх аналізу урізноманітнюють їхні класифікації.

“Переважна більшість теорій експліцитно чи імпліцитно допускає, що емоція – непростий феномен. Цілісне визначення емоції має брати до уваги три аспекти чи компоненти, які характери-

зують це явище: а) відчуття емоції, яке переживається чи усвідомлюється; б) процеси, які відбуваються у нервовій, ендокринній, дихальній, травній та інших системах організму; в) виразні комплекси емоцій, які підлягають спостереженню, зокрема ті, які відображаються на обличчі” [13, 16].

У психологічному аспекті емоції розуміють як комплексний феномен на позначення групи процесів: емоційних реакцій (поведінки), емоційних станів (переживань), емоційних ситуацій, які спричиняються соціальними або психологічними подіями й виникають внаслідок інтеграції когнітивних і фізіологічних процесів, що впливають на поведінку людини [5; 9].

Емоції є однією зі складових частин людської психіки, тому їх вивченням займаються передусім психологи. Основою лінгвістичних досліджень є психологічні особливості класифікації емоцій. Проте повної одностайності в типології емоцій немає. Це зокрема стосується проблеми поділу емоцій на позитивні чи негативні. У традиційній психології прийнято вважати позитивними ті емоції, які бажані, приємні для суб’єкта, а негативними – емоції, які небажані, неприємні для нього [3; 5].

“Категоризація емоцій – дуже складна річ і вимагає врахування багатьох факторів. Зокрема, це стосується проблеми, з якої позиції розглядати емоційні реакції. Цей аспект психологи не завжди виділяють, оскільки більшість емоцій і з погляду спостерігача, і з погляду особи, яка реагує, оцінюється однаково” [8, 45]. Наприклад, *радість* і спостерігачем, і суб’єктом оцінюється як позитивна емоція, а *злість* – як негативна.

На думку американського психолога К. Ізарда, “замість того, щоб говорити про негативні й позитивні емоції, було б правильніше вважати, що є такі емоції, які сприяють підвищенню психологічної ентропії, й емоції, які, навпаки, полегшують конструктивну поведінку” [4, 20]. Те, буде емоція позитивною чи негативною, залежить від інтраіндивідуальних процесів і процесів взаємодії між суб’єктом і його навколишнім середовищем, так само, як і від загальніших етологічних та екологічних факторів. У цьому разі погляди К. Ізарда наближені до буддійської традиції категоризації емоцій. На Сході розрізняють емоції, які сприяють духовному розвитку людини, тобто конструктивні, й ті, які йому перешкоджають, тобто деструктивні.

Але джерелом емоцій є об’єктивна дійсність. Людина ставиться до предметів та явищ світу по-різному. Ставлення людини до дійсності може бути позитивним або негативним. Отже, емоції мають або позитивний, або негативний характер. Згідно з цим принципом, Е. Л. Пушикян [10, 207] пропонує класифікацію емоцій за критерієм модальності переживання: 1) позитивні емоції – *радість, ніжність, схвалення*; 2) негативні – *відчай, образа, гнів, страх, обурення, докір, сором, смуток, погроза, підозра, зневага*; 3) *здивування, іронія*. Тобто, на думку Е. Л. Пушикяна, лише *здивування* та *іронія* можуть виражати як позитивні, так і негативні риси, тобто мати нейтральне забарвлення.

Проаналізувавши різноманітні класифікації емоцій, можна зробити висновок, що жодна з них повністю не відображає усієї палітри позитивних емоцій. Так, диференційна класифікація К. Ізарда включає лише три позитивні фундаментальні емоції: *радість, інтерес* та *подив*. *Сором* і *провина* можуть мати позитивне значення лише у певній ситуації, проте в більшості людей вони асоціюються із неприємними відчуттями. Інші п’ять фундаментальних емоцій, за К. Ізардом, є суто негативними: *гнів, страх, відраза, горе, зневага*.

За результатами сучасних досліджень, до позитивних емоцій належить *цікавість, вдячність, екзальтацію, гордість* та *зняковіння* [2; 3; 6; 7]. Проте *екзальтацію* можна включити до сфери *радісті*, оскільки вона характеризує *радість* найвищого ступеня. *Зняковіння* зараховують до позитивних емоцій, але нам важко з цим погодитися. Хоча ця емоція може сприяти досягненню мети чи задоволенню певного бажання, все ж таки треба зважати на самопочуття особистості, яка її переживає – більшість з нас відчуває дискомфорт і негатив.

Відомий американський психолог, професор Б. Л. Фредріксон, котра займається дослідженням лише позитивних емоцій, відносить до них *радість, цікавість, задоволення* і *любов*. Вона вважає, що ці емоції розширюють наше мислення і діяльність. *Радість* підштовхує до гри, *інтерес* – до досліджень, *задоволення* – до насолоди, а *любов* знову і знову породжує усі ці наміри [16, 207]. У цьому разі особливістю позитивних емоцій є те, що вони розширюють типові способи нашого мислення про світ і перебування у ньому, змушуючи нас творчо ставитися до життя, бути допитливими й більше спілкуватися з людьми.

Отже, на відміну від багатьох інших учених, Б. Л. Фредріксон зараховує до позитивних емоцій *любов* і *задоволення*. Особливо дискусійним є питання, чи можна розглядати *любов* як емоцію. Більшість дослідників визнає, що *любов* є не простою емоцією, люди відчують різні види *любові* (романтичну чи пристрасну, любов до родини, батьківщини тощо). Слід зауважити, що ця любов проявляється також до окремих індивідів (до матері, друга, коханого, дитини).

Підтримуючи думку К. Ізарда, Б. Л. Фредріксон вважає, що *любов* складається з декількох позитивних емоцій, включаючи *цікавість*, *радість* і *задоволення*. Як зазначає К. Ізард, “знайомства чи друзі оновлюють нашу цікавість, відкриваючи у собі нові грані, і, як наслідок, зростання фамільярності приносить *радість* (і *задоволення*). Під час тривалої дружби чи любовних стосунків це коло повторюється безперервно” [4, 27].

У нашому дослідженні ми також розглядаємо *любов* як позитивну емоцію, і коло позитивних емоцій буде мати такий вигляд:

Проаналізувавши тезаурус Роже та словники Concise Oxford English Dictionary, Oxford English Reference, Collins Cobuild, Longman Dictionary of Contemporary English, Longman Guide to English Usage, Merriam-Webster Unabridged Dictionary, Webster Universal Dictionary and Thesaurus, ми виокремили таких 53 іменники сучасної англійської мови на позначення позитивних емоцій:

- 1) задоволення (5): *contentment, fulfilment, satisfaction, serenity, tranquillity*;
- 2) вдячність (4): *appreciation, gratitude, indebtedness, thankfulness*;
- 3) цікавість (4): *curiosity, fascination, inquisitiveness, interest*;
- 4) радість (23): *bliss, delectation, delight, ecstasy, elation, enjoyment, euphoria, exhilaration, felicity, gaiety, gladness, glee, gratification, happiness, hilarity, jollity, joy, jubilation, merriment, mirth, pleasure, rapture, relish*;
- 5) любов (5): *adoration, affection, devotion, love, passion*;
- 6) гордість (4): *dignity, pride, self-esteem, self-respect*;
- 7) здивування (8): *amazement, astonishment, awe, bemusement, bewilderment, surprise, wonder, wonderment*.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Як бачимо, у лексичній системі сучасної англійської мови є найбільше іменників на позначення *радості* та *здивування*. Можна припустити, що місце, вагомість та особливості як емотивного компонента, так й інших елементів структури значення слова – оцінності, образності та підсилення виразності у різних групах позитивно-емотивних іменників є різними і потребують спеціального дослідження. Порівняльний аналіз словникових дефініцій дасть змогу розкрити додаткові особливості позитивно-емотивних іменників сучасної англійської мови. Перспективним також вбачається вивчення їхньої сполучуваності, особливостей перекладу та вживання у різностильових текстах.

Література

1. Арнольд М. Б. Чувства и эмоции как динамические факторы интеграции личности / М. Б. Арнольд, Дж. А. Гассон // Психология эмоций. – СПб. : Питер, 2004. – С. 324–334.
2. Гамзюк М. Граматичні засоби вираження емотивності мовних одиниць / М. Гамзюк // Проблеми загального, германського та слов'янського мовознавства : зб. наук. пр. до 70-річчя проф. В. В. Левицького. – Чернівці : Книги XXI, 2008. – С. 184–188.
3. Занюк С. С. Психологія мотивації та емоцій : навч. посіб. [для студ. гуманіт. ф-тів вищ. навч. закл.] / С. С. Занюк. – Луцьк : РВВ Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1997. – 180 с.

4. Изард К. Эмоции человека / К. Изард. – М. : Изд-во МГУ, 1980. – 440 с.
5. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості : навч. посіб. / Т. С. Кириленко. – К. : Либідь, 2007. – 256 с.
6. Мальцев В. А. К вопросу о выявлении эмоциональной лексики в английском языке / В. А. Мальцев // Вопросы лексикологии и грамматики иностранных языков. – Минск : [б. и.], 1987. – 256 с.
7. Манзій А. М. Емоційна лексика у сучасній німецькій мові: структура, семантика : автореф. дис. ... канд. філол. наук / А. М. Манзій ; Чернівець. нац. ун-т. – Чернівці, 2008. – 19 с.
8. Ніколаєнко Л. І. Категоризація і мовне вираження емоцій співчуття та злорадства (на матеріалі української, російської і польської мов) / Л. І. Ніколаєнко // Мовознавство. – 2005. – № 1. – С. 45–49.
9. Петровский А. В. Основы теории психологи : учеб. пособ. [для студ. высш. учеб. заведений] / А. В. Петровский, М. Г. Ярошевский. – М. : ИМФРА-М, 1998. – 526 с.
10. Пушикян Э. Л. Типология интонации эмоциональной речи / Э. Л. Пушикян. – Киев ; Одесса : [б. и.], 1986. – 345 с.
11. Сакиева Р. С. Эмоциональная разговорная речь / Р. С. Сакиева. – М. : Высш. шк., 1991. – 192 с.
12. Селігей П. О. Внутрішня форма назв емоцій в українській мові / П. О. Селігей // Мовознавство. – 2001. – №1. – С. 24–33.
13. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В. И. Шаховский. – Воронеж : ВГУ, 1987. – 191 с.
14. Ширяєва Т. М. Семантичні особливості емотивно-виражених іменників та прикметників сучасної англійської мови (на прикладі твору “Кольорова завіса” С. Моема) / Т. М. Ширяєва // Наук. зап. Нац. ун-ту “Острозька академія”. – 2006. – Вип. 6. – С. 316–330.
15. Aiken H. D. Emotive “Meaning” and Ethical Terms / H. D. Aiken // The Journal of Philosophy. – 1994. – Vol. XLI. – P. 456–470.
16. Fredrickson B. L. What Good are Positive Emotions? / B. L. Fredrickson // Review of General Psychology. – 2009. – Vol. 2. – № 3. – P. 300–319.

Статтю подано до редколегії
08.04.2011 р.